

Khúc tâm tình về hạt lúa Tiếng hát mùa gặt

Đồng chiêm phả nắng lên không
Cánh cò dẫn gió qua thung lúa vàng.
Gió nâng tiếng hát chơi chang
Long lanh lưỡi hái liếm ngang chân trời.

Tay nhè nhẹ chút, người ơi
Trông đôi hạt rụng, hạt rơi xót lòng.

Dễ rơi là hạt đầu bông,
Công một nén, của một đồng là đây.

Mảnh sân trắng lúa chất đầy,
Vàng tuôn trong tiếng máy quay xập xình.

Rơm vò từng búi rối tinh
Thân rơm rách để hạt lành lúa ơi!

Nắng non mầm mục mất thôi
Vùi đời lúa đỏ mà phơi cho giòn.

Nắng già hạt gạo thêm ngon,
Bưng lưng cơm trắng nắng còn thơm tho.

NGUYỄN DUY

Khúc tâm tình về hạt lúa Tiếng hát mùa gặt

Một bức tranh về mùa gặt ở nông thôn miền Bắc những năm hợp tác hóa nông nghiệp đã được nhà thơ Nguyễn Duy miêu tả bằng những nét không thể lẫn. Một mùa vàng bát ngát với những cánh đồng lúa chín, với cái nắng tháng năm chói chang, với liềm hái và những cánh cò, với tiếng máy tuốt lúa rộn rã đêm trăng... Tất cả tạo nên một không khí đầm ấm thanh bình ta đã từng gặp ở những nơi thôn quê khi mùa gặt đến. Bài thơ cũng là một khúc hát mùa màng. Giai điệu thư thái lâng lâng của nó cất lên từ nhịp thơ lục bát thân quen, từ những hình ảnh sáng và thoáng, từ những xôn xao trong tình cảm một người con của ruộng đồng khi dang rộng vòng tay đón nhận những thành quả của mình... Nhà thơ, trong một chừng mực nhất định, đã đưa vào bức tranh mùa gặt chút không khí của hội hè.

Đây là không gian mùa gặt. Cái nắng gặt gao hình như không phải từ trên trời xuống, mà ngược lại được "phả" từ cánh đồng lên: đồng lúa rộng quá, màu vàng của lúa chín còn sáng ngợp hơn cả nắng trời, đến nỗi nó làm đảo lộn cả tương quan của tự nhiên trong cảm nhận của con người! Chỉ nội một chữ phả đã gợi được thình không và cái nóng hầm hập của thời tiết. Người ta vẫn nói "cánh cò chở nắng", còn ở đây nhà thơ thấy *cánh cò dẫn gió*. Hình ảnh có sự khác nhau, nhưng ấn tượng mà nó đem đến chỉ là một: thiên nhiên chợt có hồn trong một cánh cò mãi miết bay ngang. Gió đã có hồn, nó nâng tiếng hát hay chính nó là tiếng hát ấy trên vòm cao chói chang? Đến những lưỡi hái cũng sáng lên như những tia chớp nhỏ, cần mẫn "liếm ngang chân trời". Bốn dòng thơ trong khổ đầu, cứ một dòng gợi ý niệm *cao*, lại một dòng gợi ý niệm *rộng*. Sự kết hợp giữa chúng mở ra một không gian rộng lớn và sống động của những mùa gặt hái nơi đồng quê. Chưa hết, không gian mùa gặt không chỉ được mở ra trên những cánh đồng ban ngày, nó còn ở trong thôn xóm buổi đêm: "Mảnh sân trăng lúa chất đầy. Vàng tuôn trong tiếng máy quay xập xình". Cái sân ở nông thôn ngày thường rộng thế, nói "sân trăng" thì còn rộng hơn nữa, nhưng ngày mùa thì nó chỉ còn là một "mảnh sân trăng". Cái rộng rãi nơi đây đã nhường chỗ cho những đống lúa chất cao ngồn ngộn. Vẻ đẹp của ánh trăng ngàn đời nơi thôn dã đã gặp gỡ vẻ đẹp của sự no ấm đời thường. Hơn thế nữa, những náo nức của mùa gặt đã đánh thức cả ánh trăng vốn tĩnh lặng: dưới ánh trăng, trong nhịp máy quay rộn ràng, những hạt lúa chín mẩy chảy tràn trông như thế "vàng tuôn"! Câu thơ có vẻ sáo, nhưng bù lại, nó đã thể hiện rất hồn nhiên cái tình cảm của một anh nhà nghèo, xoa tay sung sướng trước những thành quả do mình làm ra!

Ấy vậy, người nông dân ở nhà thơ Nguyễn Duy lại rất hay "cả nghĩ". Luôn có hai thái cực song hành trong tình cảm của người ấy. Xôn xao náo nức là thế khi mùa gặt đến, nhưng tự đáy lòng mình, người ấy vẫn đắm xuống trong một tình cảm chỉ chút nâng niu, và ... lo xa. Thành quả ấy, "Công một nén, của một đồng là đây", cho nên mới phải thốt lên: "Tay nhè nhẹ chút, người ơi. Trông đôi hạt rụng, hạt rơi xót lòng". Chuyện đời lúa, đời người cứ lẫn vào nhau, đến nỗi nhìn những bó rơm bị vò nát mà cũng thấy "Thân rơm rách để hạt lành lúa ơi!". Lại cả những lo xa đã có từ ngàn đời nảy sinh trên luống cày, vẫn cứ còn nung nấu: "Nắng non mầm mực mát thôi. Vì đời lúa đó mà phơi cho giòn"...

Vâng, nếu không có những câu thơ như thế thì chưa thật đúng là tiếng hát mùa gặt, ít nhất là ở người nông dân Việt Nam và đời sống nông thôn Việt Nam! Trong tiếng hát ấy chứa đựng những điều tâm tình, không chỉ với cây lúa, mà với tất cả thầy chúng ta — những ai vẫn ngày ngày "Bưng lưng cơm trắng" mà vẫn còn đủ tấm lòng thành để nhận biết ở đó chút dư vị "nắng còn thơm tho"!

Trần Hòa Bình

